

Talouden sopeutuksen sekä vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2025-2027 talousarvion ja -suunnitelman valmistelun linjaukset

OMOHJ 27.05.2024 § 62
507/00.01.06/2024

Suomen talous on taantumassa ja tuotanto supistui viime vuonna aiemmin arvioitua enemmän. Hintojen ja korkojen nousu on vähentänyt investointeja ja kotitalouksien kulutusta. Talouden odotetaan kuitenkin kääntyvän vuonna 2025 kasvuun, kun inflaation hidastuminen ja korkojen kääntyminen laskuun yhdessä kohtuullisen hyvän tulokehityksen kanssa lisäävät kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja ja kulutusta. Myös investoinnit kasvavat, kun rakentaminen toipuu syvästä laskusta ja maailmantalouden näkymät kohentuvat. Julkisen talouden sopeutustoimet kuitenkin vähentävät kotimaista kysyntää ja heikentävät osaltaan talouskasvua lähivuosina. Lähivuosien kasvulukemat jäänevätkin suhteellisen vaikeiksi, noin 1,5 %:n tasolle.

Julkisen talouden tilanne on heikko. Julkisyhteisöjen alijäämä oli viime vuonna 2,5 % suhteessa BKT:hen (runsas 7 mrd. euroa) ja alijäämä heikkenee tänä vuonna edelleen. Hallitusohjelman julkista taloutta vahvistavat toimet ja hallituksen kevään kehysriihessä päättämät uudet sopeutustoimet kohentavat julkisen talouden tilannetta merkittävästi, mutta eivät kuitenkaan nykytiedon perusteella riitä taittamaan velkasuhteen kasvua.

Kuntataloudessa on lähivuosina tulojen ja menojen välillä merkittävä epätasapaino, joka enteilee veronkorotuksia ja tiukkaa budjettikuria. Ilman uusia toimenpiteitä kuntatalouden lainakanta uhkaa kasvaa huomattavasti. Keväällä linjattu kuntien valtionosuuksiin kohdistuva 277 milj. euron pysyvä lisäys vuodesta 2025 alkaen lieventää valtionosuuksien laskua, mutta valtionosuuksia pienentää edelleen sote-uudistuksesta aiheutuvat tarkistukset. Sote-uudistuksen jälkeen talouden liikkumavara kunnissa on myös kaventunut huomattavasti, minkä vuoksi palveluverkon ennakoiva suunnittelu sekä investointien tarveharkinnan tärkeys korostuvat. Kuntakohtaiset erot ovat suuria ja kuntien eriytymien jatkuu.

Myös kaupungin talouden tilanne on haastava. Talous heikkenee voimakkaasti vuonna 2024 sote-uudistukseen liittyvien väliaikaisten kaupungin tulokertymä vuonna 2023 vahvistaneiden vaikutusten poistuessa. Kaupunki, kuten muutkin kunnat, saivat vuonna 2023 verotuloja vielä sote-uudista edeltäneiden korkeampien veroprosenttien mukaisesti. Koko maan tasolla näiden ns. verohäntien vaikutus oli 1,4 mrd. euroa ja Joensuun osalta noin 16–17 milj. euroa. Lisäksi sote-uudistukseen liittyvän valtionosuuksien tarkistuksen myötä valtionosuuksien taso alenee vuodesta 2024 alkaen 16 milj. eurolla. Käytännössä ilman näiden kertaluontoisten erien vaikutusta kaupungin talous olisi ollut jo vuonna 2023 alijäämäinen.

Samanaikaisesti kun verotulot ja valtionosuudet alenevat merkittävästi, menot kasvavat. Menoja kasvattavat erityisesti kunta-alan sopimusten mukaiset palkankorotukset, kustannustason muutokset palveluiden ostoissa sekä kaupungin väestömäärän kasvu. Kaupungin talous painuu merkittävästi alijäämäiseksi jo vuodesta 2024 alkaen ja alijäämä uhkaa kasvaa edelleen ilman toimenpiteitä. Lisäksi vuoden 2025 alusta lukien TE-palveluiden järjestämisvastuun siirtyminen kuntien vastuulle kasvattaa ainakin lyhyellä aikavälillä kaupungin talouteen kohdistuvaa sopeutustarvetta, koska siirtyvät menot ovat kaupungin saamaa valtionosuutta suuremmat. Kaupungin taloudessa on siten rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epäsuhta. Taloussuunnitelma-kauden sopeutustarpeen suuruudeksi on arvioitu vähintään 20 milj. euroa.

Talouden sopeutustoimenpiteitä on valmisteltu yhteistyössä FCG:n kanssa. Talouden sopeutustoimien kokonaisuus valmistui huhtikuun alussa. Esitys sisältää menoja alentavia tai tuloja lisääviä toimenpiteitä yhteensä vajaalla 19 milj. eurolla. Lisäksi esitykseen sisältyy kertaluontoisia taloutta vahvistavia toimenpiteitä.

Sopeutustoimien kokonaisuus esiteltiin kaupunginvaltuutetuille 8.4.2024. Sopeutustoimenpiteistä on kuultu kuntalaisia 9.-17.4.2024. Avoin palautekanava oli auki kaupungin verkkosivuilla 19.2.–30.4. Lisäksi palautetta on kerätty erilaisten kyselyiden kautta ja sitä on voinut lähettää kaupungin kirjaamoon.

Kaupunginhallitus on pyytänyt esityksistä lausunnot henkilöstö- ja työllisyysjaostolta, lautakunnilta, Joensuun Vesi -liikelaitoksen johtokunnalta sekä nuorisovaltuustolta ja vammais- ja vanhusneuvostolta. Kaupungin henkilöstö on myös antanut esityksistä palautetta.

Talouden tasapainottamista koskevat linjaukset on valmisteltu huomioiden valmisteltu toimenpiteiden keinovalikoima sekä esityksiä koskevat lausunnot ja palaute. Linjaukset ohjaavat samalla myös vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2025-2027 taloussuunnitelman laadintaa. Kaupunginhallituksen hyväksymän ennakkovaikutusten arvioinnin prosessin mukaisesti luonteeltaan merkittävistä toimenpiteistä on tehty alustavat ennakkovaikutusten arvioinnit. Ennakkovaikutusten arviointeja tarkennetaan tarvittaessa toimeenpanopäätösten yhteydessä.

Oheismateriaalina talouden sopeutustyön tuen prosessin ohjausryhmän muistiot, kaupunginhallituksen lausuntopyyntö 15.4.2024 § 138 talouden sopeutustyön keinovalikoimasta omaa toimialaa koskevien toimenpiteiden osalta ja ehdotus keinovalikoimaksi.

Liitteenä annetut lausunnot liitteineen henkilöstö- ja työllisyysjaosto, seudullinen joukkoliikennejaosto, kaupunkirakennelautakunta, rakennus- ja ympäristölautakunta, Joensuun Vesi-liikelaitoksen johtokunta, osallisuus- ja vetovoimalautakunta, kasvatus- ja koulutuslautakunta, kulttuuri- ja liikuntalautakunta, nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto.

Lisäksi Cloud Meetingissä (luottamushenkilöiden verkkopalvelussa) talouden sopeutus -kansiossa on luettavissa kirjaamoon tulleet talouden sopeuttamiseen liittyvät palautteet, huomiot, mielipiteet, kannanotot, vetoamukset, aloitteet, lausunnot, adressit, asukastilaisuuksien raportit, avoimen palautekanavan kooste ja kyselyiden tulokset.

Talouden tasapainottamista koskevia linjauksia esitellään kokouksessa.

Valmistelija: konsernipalvelut

Kaupunginjohtajan päätösehdotus:

Omistajaohjausjaosto päättää

merkitä talouden linjauksia koskevan valmistelutilanteen tiedoksi ja antaa tarvittavat saatteet jatkovalmistelua varten.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.

Talousjohtaja Satu Huikuri, kaupunkiympäristöjohtaja Ari Varonen, sivistys- ja hyvinvointijohtaja Jani Kaasinen, henkilöstöjohtaja Mari Pitkänen ja viestintäpäällikkö Petri Varis olivat kokouksessa asiantuntijoina asian käsittelyn aikana.